

SAPPHO

ŞİİRLER
-FRAGMANLAR-

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ÇEVİREN: ALOVA

Genel Yayın: 1623

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

SAPPHO
ŞİİRLER
-FRAGMANLAR-

ÖZGÜN ADI
Θραύσματα

ÇEVİREN
ALOVA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2008
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM KASIM 2008, İSTANBUL
III. BASIM ŞUBAT 2020, İSTANBUL

ISBN 978-9944-88-531-7 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
SERTİFİKA NO: 44865

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

HASAN
ÂLİ
YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

XCVII

SAPPHO
ŞİİRLER
-FRAGMANLAR-

ÇEVİREN:
ALOVA

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Giriş	vii
Sappho Üzerine	xi
Şiirler	1
Ekler	87
Hellenistik Dönemde Yazılmış ve Sappho'ya Yakıştırılmış Epigramlar	89
Sappho ya da Alkaios?	91
Notlar	93
Kaynakça	95

Giriş

Her şeyden önce, bir aşk şairidir Sappho, bir aşk ve doğa şairi. Onun şiirinde kişisel duygular Lesbos coğrafyasından ayrılmaz. Sözgelimi,

Gel bana Giritlerden
bu kutsal tapınağa
güzelim elma koruna senin
sunakları günlük kokan

derken din, aşk, doğa örgüsü Sappho'nun kişisel tınısını birebir ele verir. Mitolojik göndermeleri aşkla ilgilidir. Himerios'un sözleriyle, "bütün şiirini Aphrodite"ye ve Eros'a adanmıştır. Şiirlerini-şarkılarını derleyenlerse, genellikle, bir genç kızlar çevresidir. Sappho'daki aşk duygusu Aphrodite tapımından ayrı düşünülemez. Aphrodite bir aşk tanrıçası, Sappho onun bir yakarıcısıysa, şair her zaman sevginin, aşkın hizmetinde demektir. Ve bu yaşam biçimini dizelerinde alabildiğine özgürce dile getirir.

Bir eğitmendir aynı zamanda Sappho. Şiir deneyimini Lesbos okulunda, "Musalar'a hizmet edenlerin evi"nde Ada'nın ve İonia'nın soylu kızlarına aktarır. Arkadaşlarıysa, şiirlerini okuyan şarkıcılardır her zaman.

Alkaios ve Anakreon gibi, Sappho da lirik bir şairdir. Şiirleri lir eşliğinde okunmak üzere yazılmıştır. Kimi Yunan

vazolarında Sappho lir çalarken tasvir edilmiştir. Bir tür lir çalma aracı olan plektrum'u Sappho'nun bulduğu söylenir; Athenaeus'a göre pektis adlı çalgıyı geliştirmiştir. Aristoksenos ise şairin mikso-lidya makamını bulduğunu yazar. Sappho'nun yaşadığı dönemde müziği şiirden ayırmanın olanaksız olduğu düşünülürse, bu durum doğaldır.

Solo Şarkı ya da monodi, ölçü ve dil bakımından koral-lirik şiirden ayrılır. Sappho'nun yazdığı solo şarkılar, genellikle yinelenen kıtalar ve daha basit ölçülerden oluşur. Monodi şairlerinin bir özelliği de kendi lehçelerinde yazmalarıydı. Sappho'nun bulduğu söylenen vezin ise üç on birli ve bir beşlik dizeye dayanır.

Nedir Sappho'nun şiir tarihindeki yeri? Burada sözü Azra Erhat'a bırakıyorum: "Eusebius ozanın 45. Olimpiyat'ın ikinci yarısında (İÖ 600-599) en verimli çağını yaşadığını söylüyor. Bu dönemde insanlık, yaşam görüşleri yönünden kökten değişiklikler geçiriyor. Bugün bu değişikliklerin amaçları çok aşılmıştır ama, o çağ için bir devrim söz konusudur. Uygarlığın önemli aşamalarından biri oluşmuştur. Birey bilincinin doğması, insanın içinde doğduğu koşulların gerektirdiği yaşayış ve düşünüş çerçevelerinden kurtularak, bilinciyle, istemiyle kendisine yeni gereksinimlerine uygun yeni bir yaşam, yeni bir düşünüş yolu yaratması dönemidir bu... Bireyci dünya görüşü insan yaşamına önem verir. Kişiliğini, benliğini, kitleden ayrı bir bütün olarak görmek, bireyciliğin ilk ve açık eğilimidir. İşte bu bireycilik, kişilik bilinci, Yunan liriğini doğuruyor, geliştiriyor. Başta da söylediğim gibi, bu liriğin doruğunda Sappho vardır. Sappho kendi benliğinde yaşadığı duyumları dile getirmek gereksinimi duyan, bunu gerçekleştiren, insan duyumlarını özgürce açığa vurmak yoluna adımını atan kişidir." Şairin önemini vurgulayan bu sözler yeterince açıklayıcı. Sappho şu dizeleri söylerken kişisel deneyimi olanca yalınlığıyla yansıtıyordu:

Battı ay
yedi kandilli Süreyya;
gece yarısı, akıyor zaman
uyuyorum tek başıma

Sappho epik şiiirden kişisel-lirik şiiire geçişi simgeler. On-
da betimleme, öyküleme yok, duyarlık vardır. Mitolojik öy-
külemeden bireysel deneyime yönelir. Yakarılarını, acılarını,
sevinçlerini, tutkusunu neredeyse bir genç kız savunmasıyla
doğrudan dinleyenin-okurun yüreğine iletir. Ay, yıldızlar,
anasonlar, altın kupalar, tan vakti, Lidya işi sandallar, me-
nekşe rengi giysiler, meşe ağaçları, bütün bunlar, Sapp-
ho'nun yapyalın tutkusunu dile getirmesine olanak veren
nesne ve görüntülerdir.

Sappho'dan günümüze eksiksiz bir tek şiiirin kalması
alevler yüzündendir: Yanan kitaplıkların ve bağnazlığın
alevleri.

Alova, Lesbos Boğazı, Eylül 2008

Sappho Üzerine

Yaşamöyküsü

İS 2. yüzyılın sonu ya da 3. yüzyılın başında yazılmış bir papirüsten:

Lesboslu Sappho Mytilene kentinde doğdu. Babası Skamandros ya da Skamandronymos'du. Üç erkek kardeşi vardı; Ergyins, Larikhos ve Kharaksos. En büyükleri Mısır'a gitti. Sappho, daha çok, Larikhos'a düşküncüydü. Kleis adında bir kızı vardı. Kimileri onu davranışlarında kurallara uymamakla ve seveci olduğu iddiasıyla suçladı. Kimilerine göre rezil, çirkin bir kadının tekiydi; yüzü esmer, kendisi minyondu.

*

Suda Sözlüğü, "Sappho", I. Anma

Annesi Eresuslu Kleis'di. Alkaios'un, Stesikhoros ve Pittakos'un yaşadığı 42. Olimpiyat'ta (İÖ 612-608) ünlendi... Kearkylas adında çok zengin biriyle evlendi. Bu adam Andros'la ticaret yapıyordu... Ondan Kleis adlı bir kızı oldu. Sappho'nun üç yoldaşı ve arkadaşı vardı: Atthis, Telesippa ve Megara. Onlarla saf olmayan bir ilişki kurduğu gerekçeyle adı kötüye çıktı. Öğrencileri Miletoslu Anagora, Kolophonlu Gogyla ve Salamisli Eurika'ydı. Lirik şiirlerden oluşan dokuz kitap yazdı ve plektrum'u (lir çalmada kullanılan araç) buldu.

Eusebios, *Kronik*

Olimpiyat 45. İ'de (600-599) şairler Sappho ile Alkaios ün salmışlardı.

*

Strabon, *Coğrafya*

Sappho Alkaios ve Pittakos döneminde ünlendi; harika bir yaratıktı bu: Bütün yazılı tarihte, şair olarak onun yanına varacak bir başka kadın tanımıyorum.

*

Athenaseus, *Bilginler Akşam Yemeğinde*

O kadar cümbüşe katıldığını bildiğimiz Lesboslu Alkaios, Sappho için duyduğu arzulu aşkı liriyle dile getirirdi.

*

Polluks, *Dağarcıklar*

Mytineleliler Sappho'nun yüzünü sikkelerine darp ettiler.

*

Perphrios, *Horatius Üzerine*, Risaleler

Genellikle erkeklerin yer almadığı şiirleriyle ün saldığın-
dan ya da bir *tribad* olarak iftiraya uğraması yüzünden, “Er-
keksi Sappho.”

Bu cümle üzerine Dionysios Latinos:

Erkek: Yumuşak değil (yani eşcinsel değil): Ne çapkın bir
hazcı; ne de iffetsiz.

*

Tyrelı Maksimos, *Söylevler*

Kim Lesboslu kadının aşkını Sokratik bir aşk sanatından
ayrı tutabilir? Bana öyle geliyor ki onlar aşkı kendi tarzlarıyla
yaşadılar. Sappho kadınların aşkıyla, Sokrates erkeklerin.
Çünkü ikisi de çok sevdiklerini ve bütün güzel şeylerden bü-

yülendiklerini söyledi. Aekibiades, Kharmides ve Phaedrus Sokrates için neyse, Gyrinna, Atthis ve Anaktoria Sappho için aynı şeydi.

“Öteki Sappho”

Suda Sözlüğü, “Sappho”, II. Anıma

Mytilene’den bir Lesboslu lir çalgıcısı. Bu Sappho Leka-tes uçurumundan kendini attı ve Mytileneli Phaon’un aşkı uğruna denizde boğuldu. Kimileri lirik şiirleri olduğunu da söyler.

*

Aelianos, *Tarihsel Derlemeler*

Skamandronymus’un kızı şair Sappho: Ariston oğlu Platon bile ona *bilge* der. Anladığım kadarıyla Lesbos’ta bir başka Sappho daha vardı; ama şair değil, saraylıydı.

Şiiri

Hephaestion, *Şiir Üzerine*

“Genel” şiir kıtası biçimleri, Sappho’nun 2. ve 3. kitaplarında görüldüğü gibi kıtalar ya da dizeler olarak betimlenebilir... Öte yandan, beyitlerdeki dizelerden her biri aynı olduğu ve rastlantıyla da olsa, Sappho bütün şarkılarını tek rakamlı bitirdiği için, bunlar dizenin birim alındığı şiirler olarak nitelendirilebilir.

*

Marius Victorinus, *Gramer*, Horatius’un Ölçüleri Üzerine

Sappho kıtasını Alkaios bulmuşsa da “Sappho on birlisi” olarak bilinir. Hem dize sayılarından, hem de Sappho’nun

bu biçimi Alkaios'tan daha sık kullanmasından dolayı. Kıta dördüncü bir dizede toplanır.

*

Horatius, *Risaleler*

Erkeksi Sappho ölçü seçimiyle Arkhilokhos'un esin perisini eğitir...

*

Halikarnassoslu Dionysos, *Edebi Kompozisyon Üzerine*

Eski lirik şairler, yani Alkaios ile Sappho'nun kıtaları kısaydı. Böylece az sayıdaki kolonlarına çok çeşitleme sokmaldılar ve epodia'yı, yani kısa dizeyi çok az kullandılar.

*

Athenaeus, *Bilginler Akşam Yemeğinde*

Menaekhmos *Zanaatçılar Üzerine* adlı risalesinde Sappho'nun magadis'in¹ benzeri olan pektis'i bulduğunu söyler.

*

Demetrios, *Üslup Üzerine*

Büyü kimi zaman konunun içinde yer alır; su perilerinin bahçeleri, düğün şarkıları, aşk serüvenleri; Sappho'nun bütün şiirleri gibi.

*

Menandros, *Belâgati Göstermek Üzerine*

Nice tanrıya yakılan yakarıları içeren ilahiler; Sappho'nun, Anakreon'un ya da başka şairlerin çoğu yakarılmasına benzer. Şiirsel yakarı ilahileri oldukça uzundur; çünkü tanrılar nice yerden çağrılırlar, Sappho'da ve Alkman'da

1 20 telli, Lidya ya da Trakya kökenli bir çalgı.

gördüğümüz gibi. Şairler Artemis'i nice dağlardan, kentlerden, ırmaklardan çağırır. Aphrodite'yi Kıbrıs'tan, Knidos'tan, Suriye'den ve pekçok başka yerden. Bunun yanında, yerleri betimlerler: Irmaklar, sular ve kıyılar, komşu otlaklar, ırmak kıyılarında yapılan danslar vs. söz konusu olduğunda. Benzer biçimde, eğer tanrıları tapınaklarından çağırırlarsa, ilahileri de o kadar uzun olur.

*

Upuleius, *Antoloji*

Ve aynı şeyi (yani, düzenlenmiş amatör şiir) bilin ya da bilmeyin, başkaları da yaptı. Yunanlılardan bir Teoslu (Anakreon), bir Lakedemonialı (Alkman) ve bir Keoslu (Simonides); ayrıca, Lesbos'dan bir kadın. Gerçekte iffetsizce olan, ama şarkılarının tatlılığıyla lehçesinin tuhaflığını uzlaştıran bize kabul ettirecek kadar güzel.

*

Himerios, *Söylevler*

Kadınlar içinde tek başına Sappho lirle birlikte güzelliği sevdi ve böylece bütün şiirini Aphrodite'ye ve Eros'a adayarak bir kızın güzelliğini ve zarafetini şarkılarının bahanesi yaptı.

*

Halikarnassoslu Dionysos, *Demosthenes*

Öbür üslup zarif ya da göz alıcı olarak bilinen üsluptur ve inceliği görkemliliğe yeğ tutar. Her zaman sözcüklerin en yumuşağı ve pürüzsüzü seçilir. Ezgi, ses uyumu ve bunlardan doğan tatlı bir ses bu üslubun özelliğidir. İkinci olarak, bu üslubu kullananlar sözcükleri rastgele biçimde ya da düşüncesizce yan yana getirerek kullanmazlar. Bunun yerine, sözcükleri öylesine istif ederler ki sesler daha müzikli olsun. Sözcükler daha çekici birliktelikler yaratabilsin diye düzenlemeler yaparlar...

*

Antologia Palatina, “Philodemos”, Bir İtalyan Kızı Üzerine
Bana ne, Flora adında bir Oscan ise, ve daha Sappho’nun
şarkılarını söyleyemiyorsa.

*

Antologia Palatina, “Antipater”, Sappho Üzerine
Benim adım Sappho, ben geçtim kadınları şiir sanatında,
erkekler nasıl geçtiyse Homeros’u.

*

Antologia Palatina, “Platon”, Musalar Üzerine
Kimi dokuz Musa var der: Ne yanlış!
Bak - Lesboslu Sappho var onuncu olarak.

ŞİİRLER
-FRAGMANLAR¹-

1 *Halikarnassoslu Dionysios,
Edebi Kompozisyon Üzerine²*

Tahtı görkemli, ölümsüz Aphrodite
oyunbaz kızı Zeus'un, hanımım,
ezme yüreğimi yalvarırım
acı verip kaygılarla.

Gel yine eskisi gibi
duyunca sesimi uzaktan
koşup arabanı hemen
altın evinden babanın,

tez uçuşlu güzelim serçeler
pırpır edip kanatçıklarını
getirirdi seni tez elden
göklerden kara toprağa

ve sen, ölümsüz tanrıça
gülümseyip ölümsüz yüzünle
sorardın: ne oldu yine,
neden çağırdın beni?

Niçin tutuştüğünü deli gönlümün:
“kimi getireyim bu kez aşkına,
kimdir ey Sappho
seni böyle dertlere salan?

Kaçıp gitse de şimdi, tez düşer
peşine, getirir elceğiziyle
geri çevirdiği armağanı, bir gün
olur elbet, gönlü yoksa sende.”

Gel, şimdi bana yeniden
kurtar beni zulmünden kaygının
söndür yanıp tutuşan gönlümü
kavgaya katıl benim safımda.

2 *İÖ yaklaşık 3. yüzyıldan kalma
bir çömlek parçası*

Gel bana Giritlerden
bu kutsal tapınağa
güzelim elma koruna senin
sunakları günlük kokan.

Çağlar soğuk sular elma dalları arasından,
her yanı gölgeler güller
büyülü bir uyku akar
titreşen ışıklarından yaprakların.

Burada, atların otladığı çayırdan
açar bahar çiçekleri
incecikten bir yel eser
.....

Al burada Kypris
dök yavaştan altın kupalara
dök nektarı
şenliğimiz için karıştırılan.

5 3. yüzyıl papirüsü

(Ey Kypris ve) Nereidler siz
dönsün sağ salım n'olur
erkek kardeşim buraya
her istediği olsun gönlünün

Bağışlatsın yaptıklarını,
sevinç saçsın dostlarına
düşmanlarına bela; gayrı
kimse dert olmasın başımıza

gönülden dilesin kız kardeşine
onuru ... ağır cefalar ...
eskiden
... kederlenen ...

... işitip ...
..... darı tohumu ...
... (suçlamaları?) yurttaşların ...
... ve sen ...

... (yüce?) Kıbrıslı ...
bırakıp bir yana eski düşmanlığı ...
kurtaracak mısın onu
ölümcül (acılardan?) ...

15 *Yaklaşık 2. yüzyıl papirüsü*

... kutsal tanrıça ...

... (dilerim bağışlatır eski hatalarını?)

... (talihin yaveriyle?)

... (liman?) ...

Dilerim çok haşin bulur
seni Kypris, ey Dorikha
dilerim çalım atamaz bir daha
“nasıl buldum” diye aradığı aşkı.

..... olması olanaksız ...

... insanoğlu

ama dua etmek paylaşmayı ...

... beklenmedik bir biçimde ...

16 Aynı papirüs

Kimi der, en güzel şey kara toprağın üstünde
bir süvari birliği; kimi, piyadelerden bir ordu;
kimi, gemilerden bir filo; derim ki
gönül verdiği insanın en güzel şey.

Çok kolay anlatmak bunu dünya âleme
çünkü herkesi güzellikte geçen Helen
terk edip soylular soylusu kocasını

yelken açtıydı Troya'ya; ne umrunda çocuğu
ne sevgili anne babası; aşk
yoldan çıkarmıştı onu ...

... hafifçe ...
(ya o?) Anaktoria'yı hatırladım şimdi
artık burada olmayan...

güzelim yürüyüşünü, ay gibi yüzünü
Lidya arabalarından, tepeden tırnağa
donanmış askerlerden
görmek isterdim onu çok

... olması olanaksız ... insanoğlu ...
dua etmek paylaşmaya ... beklenmedik biçimde ...

17 Aynı papirüs

Görünsün (güzel endamın) yanı başımda
sana yakarırken ben, Hera hanım,
Atreusoğullarının, o anlı şanlı kralların
bir zaman yakarıp durduğu(?)

(nice işler) becerdikten sonra
önce İlium'da, (sonra denizde)
yelken açtılar bu adaya
(ama kaldılar yarı yolda)

yakarıncaya dek sana, Zeus'a,
yakaranların tanrısına, sevgili (oğluna)
Thyone'nin; göster kayranı şimdi
eskisi gibi, yardım et bana.

Kutlu ve güzel ...
erden kızlar ...
... olmak ...
... ulaşmak tapınağa ...

22 *Aynı papirüs*

... görev ...
... güzel yüz ...
... tatsız ...
... yoksa kış ...
... acı(sız?) ...

Yalvarırım sana Abanthis
al lirini, şarkı söyle Gongyla için
arzular yeniden
uçuşup dururken çevrende

o güzel³ – çünkü giysisi onun
görünce titretti içini senin;
ve ben uçuyorum sevinçten: çünkü
kınamıştı beni kutsal Kıbrıslı⁴

yakardığım için ...
bu (sözcük?) ...
isterim ki ...

23 *Aynı papirüs*

... (umut etti?) ...
... aşkın ...
(çünkü ne zaman) yüz yüze
gelsek seninle, Hermione⁵ bile
güzel gelmiyor gözüme
(neden) benzemeyesin altın saçlı Helen'e...
ölümlü kadınlar; ve emin ol, seni ...
(sen) kurtarabilirdin beni
bütün kaygılarımdan ...
(çiğ düşmüş) kıyılar ...
... uyanık oturmak gece boyu ...

26 *Aynı papirüs*

... sık sık(?) ...

çünkü iyilik ettiklerim
kötülük ediyor bana en çok ...

... aylak ...

... ve çok iyi biliyorum bunu ...

27 *Aynı papirüs*

... çünkü bir zamanlar (duygun?) bir çocuktun ...
... gel, söyle şarkısını bunun ...
... karşıt ...
... ve bağışla bize ...

... (cömert?) lütuflar ...
bir düğüne gideceğiz çünkü
ve sen biliyorsun bunu pekâlâ
ama gönder erden kızları bir an önce

... ve yol (yok) ölümlüler için
büyük Olympos'a ...

30 *Aynı papirüs*

... gece ...

... erden kızlar ...

... gece boyunca ...

... söyleyebilir şarkısını, seninle
menekşe rengi giyinen gelin
arasındaki aşkı

Haydi, uyan, git (ve getir)
akranın genç bekârları,
(daha az) uyuruz belki
berrak sesli (kuştan)

31 *Longinus,
Yücelik Üzerine*

Tanrılara eş bana sorarsan
karşında oturan adam
dizinin dibinde senin
tatlı sözlerini dinleyen

ve göğsümün içinde yüreğimi
çarptıran güzelim gülüşünü;
bir an bile baksam sana
boğazımda kalıyor sesim

dilim tutuluyor, inceden bir ateş
birden sızıyor tenimin altına
gözlerim kararıyor, derken
uğuldamaya başlıyor kulaklarım

terler boşanıyor her yanımdan
tır tır titriyor gövdem
daha yeşeriyorum otlardan,
ecel kapıma dayandı dayanacak.

Ama her şeye katlanabilir insan
değil mi ki...
yoksul bir adam bile...

32 *Apollonios Dyskolos,*
Zamirler

... gönendim
el alıp ustalıklarından⁶

33 *Apollonios Dyskolos,*
Sözdizimi

Altın taçlı Aphrodite
keşke bu da bana düşse

34 *Eustathios,*
İlyada Üzerine

Saklar parlak yüzlerini
güzelim ayın çevresinde yıldızlar
dolunay olup
ışığı zaman yeryüzüne

35 *Strabon,
Coğrafya*

ya Kıbrıs ya Paphos⁷ ya da Panormos (bırakmayan) seni

36 *Etymologicum Genuinum*

ve arıyorum ve arzuluyorum

37 *Etymologicum Genuinum*

Rüzgârlar, kederler alıp götürsün uzağa
beni azarlayanı

39 *Skholiastes,*
Aristophanes Üzerine, Barış

ve örterdi
ayacıklarını Lidya işi, incecik,
meşin bir sandal

41 *Apollonios Dyskolos,*
Zamirler

Size gelince kızlar
bir saplantıyım ben

42 *Skholiastes,*
Pindaros Üzerine

Ve buz tuttu yürecikleri
düşüverdi kanatları

44 *Yaklaşık 3. yüzyıl papirüsü,
Hektor ile Andromakhe'nin Düğünü*

... Kıbrıs ...

... geldi haberci (koşarak ...

durur durmaz başladı konuşmaya) bu sözler,

İdalı,⁸ ayağına tez haberci ...

... ve Asya'nın geri kalanından ...

... ölümsüz ün ...

“Getiriyor Hektor’la yoldaşları,

gözleri ıslı ıslı, güzelim Andormakhe’yi

kutsal Thebe’den, her daim akan Plakia’dan,

gemilerle tuzlu denizden; nice altın bilezikler,

(mis kokulu?) eflatun giysiler,

şatafatlı yüzükler, düğmeler, bir sürü gümüş kupa,

[fildişiyle.”

Böyle dedi ve sevgili babası sıçradı yerinden

gitti dostlarının kulağına koca kente

yayılan haber. Koştı İlos oğulları ossaniye katırları

düzgün tekerli arabalara, ve bütün kadınlar

(ince?) bilekli kızlar bindi sırayla

Ayrı arabada gidiyordu Priamos kızları ...
ve bekâr erkekler koştular atları arabalara ...
... ve fazlasıyla ... sürücüler
... tanrılar gibi ... kutsal ... hep birlikte ...
çıktılar yola ... Illium'a, ve tatlı sesi kavalın,
ve kitaranın ve kastanyetlerin
karşıyordu birbirine
ve berrak sesli erden kızlar
kutsal bir şarkı söylüyordu
ve olağanüstü bir yankı yükseliyordu gökyüzüne
... ve her yerde, sokaklarda ...
... kâseler ve kupalar ...
... mür, tarçın, günlük kokuları karşıyordu birbirine.
Sevinç içinde haykırıyordu yaşlı kadınlar
ve gür sesli erkekler bir ağızdan
bir ezgi söylüyordu Apollo'ya, lir ustası Okçu'ya,
bir şarkı söylüyorlardı
tanrılara eş Hektor ile Andromakhe'yi öven.

44A *İS 2. ya da 3. yüzyılda yazılmış
bir papirüs parçası*

... (altın saçlı Phoebos),
Koios kızının doğurduğu; (yüksek bulutların tanrısı)
nam salmış Kronosoğluyla birleşen,
ama Artemis söyledi büyük yeminini tanrıların:
“Başın üstüne yemin ederim ki
her zaman erden kalacağım ben
avlanıp ıssız doruklarında dağların
bağışla bana bunu hatırım için.”
Böyle dedi ve kutsal tanrıların babası evetledi onu.
Ve tanrılar (ve insanlar), (erden, geyik vuran),
avcı hanım gibi büyük sanlarla anarlar onu.
Elden ayaktan düşüren Aşk asla yaklaşılamaz yanına...

47 *Tyreli Maksimos,
Söylevler*

Meşelere binen rüzgâr gibi dağlarda
sarstı yüreğimi Eros

48 *Iulianos,
Iamblikhos'a Mektup*

Geldin, gözümde tütüyordun
söndürdün arzudan tutuşan yüreğimi

49 *Hephaestion,
Ölçüler Elkitabı*

Sevdiydim bir zaman seni Atthis
çarpık, küçük bir çocuktun gözümde

50 *Galenos,
Bilime Özendirme*

güzeldir güzel olan göz gördükçe
ama iyi olan da güzel olacak sonunda

51 *Khrysippos,*
 Yadsmalar

N'eylesem, ikiye bölünmüş aklım

52 *Herodian,
Kuraldışı Sözcükler Üzerine*

Niyetim yok gökyüzüne dokunmaya (iki kolumla?)

53 *Theokritos'a Yanıt 28*

Gelin, kolları gülden, kutlu üç-güzeller,
kızları Zeus'un

54 *Polluks,*
Dağarcık

geldi göklerden, sırtında eflatun bir kaftan

55 *Stobaeus,*
Antoloji

Öldüğünde yatacaksın orada
ne biri çıkacak seni anan, ne de özleyen,
dermedin çünkü güllerinden Pieria'nın;
uçup aramızdan, yortup duracaksın evinde Hades'in
göze görünmeden karanlık ölümler arasında

56 *Khrysippos,*
Yadsımlar

Sanmam böyle usta¹⁰ bir kız olsun
gün ışığına bakan gelecek bir zaman

57 *Athenaeus,*
Bilginler Akşam Yemeğinde

Hangi kız öyle gönlünü çelen ...
... köylü kılığıyla ...
daha eteğini bileklerine düşürmeyi bilmeden?

81 *Athenaeus,
Bilginler Akşam Yemeğinde
ve papirüs parçası*

... geri çevir ...
... (hemencecik) ...
ve sen, Dika, güzelim bir taç yap
lülelerinin çevresine, yumuşacık ellerinle ördüğün
anason dallarından, çiçekli süslere bakar çünkü
kutlu üç-güzeller, çevirirler başlarını süssüz bir baştan.

94 *Yaklaşık 6. yüzyıl parşömeni*

... doğrusu ölmek istedim.
Hüngür hüngür ağlıyordu

Bırakıp giderken beni, dedi:
“Ah, Sappho, ne talihmiş bizimkisi
İnan, geri geri gidiyor ayaklarım.”¹¹

Ben de dedim ki: “Güle güle git,
unutma beni, hatırla
nasıl titredik senin üstüne.

İstersen, ben hatırlatayım sana
.....
ne güzel vakit geçirdiğimizi.

Menekşelerden, güllerden ve (çiğdemlerden)
örülmüş nice taşlar
koyardın başına yanı başımda

Ne gerdanlıklar taktın
o incecik boynuna
ördüğün güzel çiçeklerden.

Ne yağlar sürdün gövdene
ecelere yaraşan,
kokulu çiçeklerden.

... ve yumuşak yataklarda ...
doyururdun (sevecenliğe) susuzluğunu
.....

Yoktu ... ne tapınak ...
bizim katılmadığımız, hiçbir koru ...
ne de dans ... ses ...

95 *Aynı parşömen*

... Gongyla ...

... belli ki bir işaret ...

... özellikle ...

... (Hermes?) girdi içeri ...

Dedim ki: “Efendim,
kutlu (tanrıça) adına ...
zevk almıyorum yeryüzünde olmaktan

Bir ölümdür istiyorum
görmek çiğ düşmüş,
nilüferlerle örtülmüş kıyılarını Akheron’un.

96 *Aynı parşömen*

... Sardeis ...

... sık sık buraya düşüyor aklı ...

en çok senin şarkını severdi
herkesin görmesini istediği
bir tanrıça sayardı seni¹²

Duruyor şimdi
Lidyalı kadınlar arasında
gül parmaklı ay
güneş battıktan sonra

saçarak ışıklarını
tuzlu denize, çiçekli kırlara,
nasıl söndürürse yıldızları

düştüğü zaman güzelim çiğ,
açtığında güller, incecik maydanozlar,
çiçeğe durmuş yoncalar.

Yürüyüp durur bir aşağı bir yukarı
aklında güzelim Atthis
yazgınla yanıyor elbet narin yüreği.

... gitmek oraya ... bu ...
... akıl ... pek çok ... işaretler ... orta yerde...
Kolay değil rakip olmamız bir tanrıçanın
endamının güzelliğiyle...
Adonis'in ... Nektar döktü Aphrodite altın bir...
... elleri onun ... inanç ...
Geraesteum¹³ ... sevgili ... (gelecek?)

98 *İÖ Yaklaşık 3. yüzyıl papirüsü¹⁴*

... annem için (böyle demişti bir zaman) gençliğinde

harika bir süs olurdu
biri saçlarının örgüsünü
mor bir bantla sardığında

ama saçları yanan bir meşaleden
daha sarı olan bu kızı, daha iyi
donatmak yeni açmış çiçeklerden bir taçla

Yakın zamanda...
Sardeis'ten gelen süslü bir bant ...
... (İonia?) kentleri...

101 *Athenaeus,*
 Bilginler Akşam Yemeğinde

... ve mendiller ... menekşe rengi ...
mis kokulu (?) sana (Mnasis'in)
Phokai'den yolladığı
pahalı armağanlar

104 *Demetrios,*
Üslup Üzerine

Akşam yıldızı, sen ki toplarsın
tanyerinin saçtıklarını
geri getirirsin koyunu, keçiyi
geri getirirsin çocuğu annesine.

105(a) *Syrianos, Hermogenes Üzerine,
Üslupların Türleri Üzerine*

[Kızlık]

Kızaran elma gibi en tepedeki dalda
toplayanların unuttuğu–
hayır, unuttuğu değil, koparamadığı.

105(c) *Demetrios,
Üslup Üzerine*

Sığırtmacın ezdiği sümbül gibi dağlarda
yerde mor bir çiçek ...

106 *Demetrios,*
 Üslup Üzerine

Üstün, Lesboslu bir şarkıcı gibi ötekilere¹⁵

107 *Apollonios Dyskolos,*
 Bağlaçlar

Hâlâ kızlığım mı gözümde tüten?

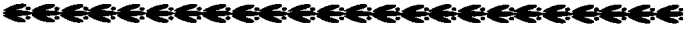
110 *Hephaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı*

(Gerdek) kapısını bekleyenin ayakları yedi kulaç
Sandalları beş öküz derisinden
On saraç çalışmış yapmak için

111 *Hephaestion,
Şiirler Üzerine*

Yükseltin çatıyı
– Ey düğün tanrısı!
Yükseltin dülgerler
– Ey düğün tanrısı!
Ares’e yaraşır güvey geliyor
Çok daha uzun
Uzun bir adamdan.

112 *Hephaestion,
Ölçüler Elkitabı*

İşte evlendin, mutlu güvey
gerçek oldu duaların, artık senin
istediğin kız ... Endamın hoş, gözlerin ...
zarif; akıyor uyku güzelim yüzünden ...
Özenip bezenip yaratmış seni Aphrodite ...

113 *Halikarnassoslu Dionysios,
Edebi Kompozisyon Üzerine*

Çünkü, ey güvey, hiç olmadı bir kız bunun gibi

114 *Demetrios,*
 Üslup Üzerine

“Kızlığım, vah kızlığım, nereye gittin bırakıp beni?”
“Artık dönmeyeceğim, hiç dönmeyeceğim sana!”

115 *Hephaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı*

Neye benzetsem seni, sevgili güvey?
Olsa olsa incecik bir fidana.

118 *Hermogenes,*
Üslupların Türleri

Gel beri, tanrısal lir
konuş benimle, bir ses sahibi ol

120 *Etymologicum Magnum*

Kin tutanlardan değilim ben,
yufka yüreklinin tekiyim

123 *Ammonios,*
Benzer Ama Farklı Sözcükler Üzerine

Birden altın sandallarıyla şafak ...

125 *Skholiastes,*
 Aristophanes Üzerine,
 Thesmophoriazusae

(Gençliğimde ben de) sık sık çiçekten taçlar örerdim

126 *Etymologicum Genuinum*

Sevgilinin göğsünde uyuyasın

129 *Apollonios Dyskolos,*
 Zamirler

- (a) ya unuttun beni
(b) ya da bir başkasını seviyorsun benden çok

130 *Haphaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı*

Elimin dizimin bağını çözen Eros
bir kez daha sarsıyor beni
kaçsan kaçılmaz, o tatlı-sert yaratık

131 *Hephaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı*

(Ama?) duyduğun nefret beni düşünürken Atthis
uçarak gidiyorsun Andromeda'ya

137 *Aristoteles,*
 Retorik

“Bir şey söylemek istiyorum sana ...
ama söyleyemiyorum utancımdan.”
“Onurlu ve iyi olan çekseydi seni yalnız
ve dilin eğilimli olmasaydı kötü söze
kaplamazdı utanç gözlerini böyle
apaçık derdin diyeceğini.”¹⁶

138 *Athenaeus,*
 Bilginler Akşam Yemeğinde

Öylece dur (önümde?) beni seviyorsan
saç dört yana gözlerinden güzelliği¹⁷

140 *Athenaeus,*
Bilginler Akşam Yemeğinde

“Güzelim Adonis ölüyor, Kythereli¹⁸
Ne yapsak?”

“Dövün göğsünüzü, kızlar, yırtın giysilerinizi.”¹⁹

141 *Athenaeus,*
*Bilginler Akşam Yemeğinde*²⁰

Orada, ambrosia karıştırıldı kâsede,
alıp testiye şarap döktü Hermes tanrılar adına
Hepsinin ellerinde kupalar
saçı kıldılar
ve dua ettiler tüm kutsallıklar
üstüne olsun diye güveyin.

143 *Athenaeus,*
 Bilginler Akşam Yemeğinde

Ve altın nohutlar bitti kıyılarda

146 *Tryphon,*
 Söz Mecazları

Ne bal, ne arı bana²¹

147 *Dio Khrysostom,*
 Söylemler

Diyorum, gün gelir, bir hatırlayan çıkar bizi

148 *Skholiastes,*
 Pindaros Üzerine

Erdemsiz varsılık zararsız değil komşuya;
ikisi bir arada, doruğundasın mutluluğun

149 *Apollonios Dyskolos,*
 Zamirler

Gece boyunca süren uyku gözlerini kapadığında

150 *Tyrelî Maksîmos,*
 Söylevler

Yakışmaz Musalar’a hizmet edenlerin evine ağıtlar
böyle şeyler yaraşmaz bize

154 *Hephaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı*

Doğuyordu dolunay,
sunakta çepeçevre kızlar

156 *Demetrios,
Üslup Üzerine*

Çok daha tatlı sesi lirden
altından daha altın ...

157 *Etymologicum Genuinum*

Bayan Tan

158 *Plutarkhos,*
Öfkeyi Engellemek Üzerine

tutmayı bilmek zevzek dilini
göğsüne yayılınca öfke

159 *Tyrelî Maksîmos,*
 Söylevler

... sen ve hizmetçim Eros

160 *Athenaeus,*
 Bilginler Akşam Yemeğinde

Başlıyorum şarkılarımı söylemeye bigüzel,
kâm alsın diye dostlarım

166 *Athenaeus,*
 Bilginler Akşam Yemeğinde

Derler ki, sümbül rengi bir yumurta bulmuş
bir keresinde Leda²²

167 *Athenaeus,*
 Bilginler Akşam Yemeğinde

Çok daha beyaz bir yumurtadan

168B *Hephaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı*

Battı ay
yedi kandilli Süreyya;
gece yarısı, akıyor zaman
uyuyorum tek başıma

213B *3. yüzyılın başından kalma
bir papirüs,*

[Fragman 31 Üzerine Yorum (Voigt)]

“Daha yeşilim çimenden
öyle geliyor ki bana
ölüm kapımda”

EKLER

*Hellenistik Dönemde Yazılmış
ve
Sappho'ya Yakıştırılmış Epigramlar*

Timas'ın külleri bunlar, daha gelinlik giymeden
Persephone'nin karanlık odasına göçen,
kesti arkadaşları ölünce birer birer
güzelim saç örgülerini keskin bıçaklarla

*

Babası Melikhos koydu bu kürekle sepeti
üstüne balıkçı Pelagon'un, anısı talihsiz biri yaşamın.

Sappho ya da Alkaios?

- I** **Skholiastes, Homeros Üzerine, Odysseia**
- Yoklayacağım yurdumu dehşet veren acısı içinde
- IV** **Homergil Çözümlemeler**
- ama, sen, güneşi baştan başa inceleyen
- V** **Herodian, Kuraldışı Sözcükler Üzerine**
- çılgın kız, böbürlenme bir yüzük için
- X** **Herodian, Kuraldışı Sözcükler Üzerine**
- Sindiler oracığa, ansızın görünen
hızlı kartalın önünde sinen kuşlar gibi

XVI Hephaestion, Ölçüler Üzerine Elkitabı

İyi zaman geçirirdi Giritli kadınlar müzikle
dans edip yumuşak ayaklarıyla güzelim sunağın
[çevresinde]

XXV Skholiastes, Theokritos Üzerine

Uçtum (sana?) bir çocuk nasıl koşarsa annesine

XXVc Eustathios

Öğren, dostum, Admetos'un öyküsünü
iyiyi sev ve uzak dur değersiz olandan

Notlar

- 1 Bu çeviri *Greek Lyric-I* (Sappho and Alceus, David A. Campbell, 1982) adlı yapıt temel alınarak yapılmıştır. Fragmanların numaralandırılmasında Campbell'e uyulmuştur.
- 2 Halikarnassoslu Dionysos bu şiiri parlak ve canlı üsluba örnek gösterir. Sappho'dan günümüze eksiksiz kalan tek şiirdir. Şiir için şöyle diyor Azra Erhat: "Bir de 'Hymnos' denen, tanrıya övgüler vardır. Ama benim bildiğim, okuduğum yakarışların hiçbirinde bu canlılık, bu tanrıçayı karşısına getirip de, onunla karşılıklı 'diyalog' kurma olayı yoktur. Bu şiir ilkçağ yazınında çok ayrı biri yer tutar; Halikarnassoslu Dionysos'un bunu tüm olarak vermesi boşuna değil."
- 3 Olasılıkla, Gongyla.
- 4 Aphrodite.
- 5 Helen'in kız kardeşi.
- 6 Musalar?
- 7 Paphos Kıbrıs'ta bir kenttir. Panormos ise olasılıkla bir Sicilya kentiydi (günümüzde Palermo.)
- 8 Troyalı haberci.
- 9 Leto
- 10 Olasılıkla, şiirde gösterilen ustalık.
- 11 Doğrusu, "ölmek isterdim." Ayrılan kızın sözleri olmalı, Sappho'nun değil.
- 12 Atthis olabilir.
- 13 Olasılıkla Euboea'da, Geraestus'ta Poseidon tapınağı.

- 14 Günümüze Sappho ya da Alkaios'tan kalan en eski papi-rüs.
- 15 Atasözü olmuştur.
- 16 Aristoteles'e göre, Alkaios-Sappho atışması.
- 17 Athenaeus'un yorumu, Sappho'nun bu fragmanda alay ettiğidir.
- 18 Aphrodite.
- 19 Olasılıkla, yakarıcılar ile Aphrodite arasında bir diyalog. Bu, Suriye'den Kıbrıs yoluyla Anadolu'ya geçen Adonis kültünün en eski söyleyiş biçimidir.
- 20 Sappho'nun bir göksel düğünü betimlemesi (yani Peleus ile Thetis'in). Bir düğün şarkısından alınmış olabilir.
- 21 Atasözü.
- 22 Olasılıkla, Kastor ile Polluks'un doğdukları yumurta.

Kaynakça

- Bowie, A.M. *The Poetic Dialect of Sappho and Alcaeus*, New York 1981.
- Bowra, C.M. *Greek Lyric Poetry from Alcman to Simonides*, Oxford 1961.
- Burnett, A.P. *Three Archaic Poets: Archilochus, Alcaeus, Sappho*, London and Cambridge, Mass. 1983.
- Campbell, D.A. *Greek Lyric Poetry: A Selection of Early Greek Lyric. Elegiac and Iambic Poetry*, London 1967.
- Çapan, Cevat, *Şiirler, Sappho, İyi Şeyler* 1995.
- Diehl, E. *Anthologia Lyrica Graeca*, vol i, Leipzig 1936.
- Edmonds, J.M. *Lyra Graeca*, vol i, London 1928.
- Erhat, Azra - Bektaş, Cengiz *Şiirler, Safo, Cumhuriyet Dünya Klasikleri* 1999.
- Gerber, D. *Euterpe: An Anthology of Early Greek Lyric, Elegiac and Iambic Poetry*, Amsterdam 1970.
- Hooker, J.T. *The Language and Text of the Lesbian Poets*, Innsbruck 1977.
- Jenkyns, R. *Three Classical Poets: Sappho, Catullus, Juvenal* London and Cambridge, Mass. 1982.
- Kirkwood, G.M. *Early Greek Monody*, Ithaca 1974.
- Raven, D.S. *Greek Metre: An Introduction*, London 1962.
- Rifat, Samih, *Şiirler, Sappho*, YKY 2008.
- Voigt, Eva-Maria *Sappho et Alcaeus*, Amsterdam 1971.
- West, M.L. *Iambi et Elegi Graeci ante Alexandrum Cantati*, 2 vols, Oxford 1971.
- West, M.L. *Greek Metre*, Oxford 1982.

Sappho (MÖ 610-580?): Antik Yunan edebiyatında epik şiirden lirik şiire geçişin simgesi sayılan Sappho döneminin en önemli şairlerindendir. Lesbos Adası'nın lehçesiyle, dolaysız ve özlü bir dil kullanarak yazdığı aşk ve doğa şiirleriyle ünlüdür. Yaşadığı dönemde şiirlerinin nasıl çoğaltıldığı bilinmemektedir. MÖ 2. ve 3. yüzyıllarda o güne ulaşan şiirleri İskenderiyeli bilginler tarafından bir araya getirilmiş, bu eserin kaybolmasıyla birlikte Sappho ancak başka yazarların yaptığı alıntılarla hatırlanmıştır. Günümüze tek bir şiiri eksiksiz ulaşan şairin, 19. yüzyılda bulunan papiruslarla eldeki fragmanlarının sayısı artmış, ancak hiçbir şiiri tamamlanamamıştır.

Alova (1952): Şiirleri ve çevirileriyle tanınan Alova'nın ilk kitabı En Son Çıkan Şarkılar 1980'de yayımlandı. Bunu Giz Dökümü, Bitik Kent ve Tensemeler izledi. Şiirleri Cemal Süreya ve Nâzım Hikmet şiir ödülleriyle layık görüldü. Seferis'in Bir Şairin Günlüğü adlı eserinin çevirisiyle Dünya Çeviri Ödülü'nü kazandı. Catullus, Juvenalis gibi klasik şairlerin yanı sıra Lorca, Kavafis, Herbert ve GuilleVIC'in şiirlerini Türkçeye çevirdi.

9 789944 885317

10 TL